

UTJECAJ MUZEJA DOMOVINSKOG RATA NA RAZVOJ TURISTIČKIH SADRŽAJA U GRADU KARLOVCU

Valentić, Nataša

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac
University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:582795>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-03**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied
Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
STRUČNI STUDIJ UGOSTITELJSTVA**

Nataša Valentić

**UTJECAJ MUZEJA DOMOVINSKOG RATA NA RAZVOJ
TURISTIČKIH SADRŽAJA U GRADU KARLOVCU**

Završni rad

**VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL**

Nataša Valentić

**UTJECAJ MUZEJA DOMOVINSKOG RATA NA RAZVOJ
TURISTIČKIH SADRŽAJA U GRADU KARLOVCU**

ZAVRŠNI RAD

Veleučilište u Karlovcu
Poslovni odjel
Stručni studij Ugostiteljstva

Kolegij: Osnove specifičnih oblika turizma

Mentor: dr. sc. Mateja Petračić, v. pred.

Matični broj studenta: 0248002542

Karlovac, rujan 2023.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici dr. sc. Mateja Petračić, v. pred. na podršci tijekom pisanja ovog završnog rada.

Zahvaljujem se svojim kolegicama i kolegama uz koje je studiranje bilo jednostavnije i puno zabavnije.

Posebno se zahvaljujem svom suprugu i kćeri koji su me hrabрили i podržavali tijekom studiranja.

SAŽETAK

Karlovac je povijesni grad koji je kroz svoje godine postojanja proživio mnoge „renesansne“ i mirne trenutke, ali i vrlo često je bio mjesto ratovanja i raznih osvajanja. Upravo mu je njegov položaj na sredini Hrvatske uporište, te nije daleko od stvarnosti kada se navodi kako „svi putevi vode u Karlovac“. Kako bi se bogata povijest očuvala, razne institucije grada svojim djelovanjem rade na očuvanju baštine, a okosnicu svega imaju Muzeji Grada Karlovca. Muzej je usmjeren na potvrđivanje i obogaćivanje kulturnog identiteta zajednice, aktivno sudjelovanje u kulturnom životu grada i podupiranje multidisciplinarnе suradnje.

Osim samog grada, rijetko je koja karlovačka lokacija toliko povijesno i memorijski slojevita, a istovremeno jednostavno jasna i prihvatljiva kao Turanj. Od izgradnje ima vrlo važnu stratešku poziciju te je zaista u Domovinskom ratu bio posljednja crta obrane grada. Stoga je cjelokupni koncept Muzeja Domovinskog rata kombinacija povijesno bogatog kompleksa sa suvremenom i ambijentalnom izložbom sa interaktivnim dizajnom koji zajedno tvore zaista impresivan koncept.

Pojam mračnog turizma može se dvojako tumačiti. Fascinacija nesretnim slučajevima i stradavanjima oduvijek je postojala u znatiželji svakog pojedinca, a samo su određene lokacije isto prepoznale kao potencijalni turistički proizvod. Uz samo turističku atrakciju veže se i edukacija i proširuju se znanja čime se potiče na aktivnijem odmoru.

Ključne riječi: mračni turizam, muzej, domovinski rat, turizam, Karlovac

SUMMARY

Karlovac is a historical city that has experienced many "renaissance" and peaceful moments throughout its years of existence, but has also very often been the site of wars and various conquests. Its position in the middle of Croatia is its stronghold, and it is not far from reality when it is stated that "all roads lead to Karlovac". In order to preserve the rich history, various institutions of the city work to preserve the heritage through their activities, and the backbone of everything is the Museums of the City of Karlovac. The museum is focused on confirming and enriching the cultural identity of the community, active participation in the cultural life of the city and supporting multidisciplinary cooperation.

Apart from the city itself, there is rarely any location in Karlovac that is as historically and memory-layered, and at the same time simply clear and acceptable as Turanj. Since its construction, it has had a very important strategic position and was really the last line of defence of the city during the Homeland War. Therefore, the overall concept of the Museum of the Homeland War is a combination of a historically rich complex with a contemporary and ambient exhibition with an interactive design that together form a truly impressive concept.

The concept of dark tourism can be interpreted in two ways. Fascination with accidents and suffering has always existed in the curiosity of every individual, and only certain locations have recognized it as a potential tourist product. Along with the tourist attraction itself, education is also linked and knowledge is expanded, which encourages a more active vacation.

Keywords: dark tourism, museum, homeland war, tourism, Karlovac

SADRŽAJ

1	UVOD.....	7
1.1	Predmet i cilj rada.....	7
1.2	Izvori podataka i metode prikupljanja	7
1.3	Struktura rada.....	7
2	TURIZAM U KARLOVCU.....	8
2.1	Opće značajke Grada Karlovca.....	8
2.2	Lokacija i obilježja Grada Karlovca	10
2.3	Prometna povezanost	11
2.4	Demografska slika stanovništva	12
2.5	Turističke atrakcije Grada Karlovca.....	15
2.6	Turističke manifestacije	19
3	MRAČNI TURIZAM	21
3.1	Definicija mračnog turizma	21
3.2	Atrakcijska osnova mračnog turizma.....	24
3.3	Mračni turizam u Hrvatskoj.....	25
4	MUZEJ DOMOVINSKOG RATA KARLOVAC	28
4.1	Motivi posjete Muzeju Domovinskog rata Karlovac.....	32
4.2	Muzejska zbirka.....	33
4.3	Turistička valorizacija i posjećenost Muzeja domovinskog rata	36
4.4	SWOT analiza	39
5	ZAKLJUČAK	41
6	POPIS LITERATURE	43
	POPIS ILUSTRACIJA.....	45

1 UVOD

1.1 Predmet i cilj rada

Predmet rada je prikazati koncept mračnog turizma, dok je cilj rada sjediniti turističku ponudu grada Karlovca sa odrednicama mračnog turizma te na koje načine se njegova valorizacija ogleda u sastavu i promociji Muzeja Domovinskog rata Karlovac.

1.2 Izvori podataka i metode prikupljanja

Izvori podataka korišteni za izradu ovog rada su podaci sa internetskih stranica, Turističke zajednice grada Karlovca, Muzeja Grada Karlovca, stručni članci i stručna literatura.

Metode korištene za izradu rada su metoda analize, sinteze, kompilacije, deskripcije, te povijesna i statistička metoda.

1.3 Struktura rada

Rad je podijeljen u 5 cjelina. U prvoj uvodnoj cjelini definirani su predmet i cilj rada, izvori podataka i metode prikupljanja, sadržaj i struktura rada. U drugoj cjelini pojašnjen je koncept turizma u gradu Karlovcu, odnosno prethodno tome prezentirana su obilježja grada, specifičnosti lokacije, prometne povezanosti i stanovništva. Za lakše razumijevanja turističke ponude Karlovca navedene su njegove glavne atraktivnosti i manifestacije. Sljedeće poglavlje definira koncept mračnog turizma te pojašnjava koje su to do sada poznate lokacije za navedenu vrstu turizma te pobliže pojašnjava tko su zainteresirane strane. U četvrtom poglavlju opisan je Muzej Domovinskog rata Karlovac kroz ideju nastanka, izvedbu stalnog postava te koja mu je valorizacija. Također, napravljena je i SWOT analiza. U zadnjoj cjelini tema je zaključena.

2 TURIZAM U KARLOVCU

Karlovac je grad kojeg je najjednostavnije opisati kao zelenu oazu na četiri rijeke koja se nalazi na većini prometnih pravaca. Iako je prvenstveno osnovan kao vojna utvrda u 16. stoljeću sa ciljem obrane od turskih napada, kroz povijest je dobio titulu slobodnog grada te se razvio kao važno gospodarsko, prometno i kulturno središte, a danas ima sve odlike suvremenog i perspektivnog grada. Sa položajem na sjecištu najvažnijih hrvatskih i europskih prometnih pravaca te još važnije, blizinom Slovenije i Bosne i Hercegovine, Karlovac ima veliki potencijal kao grad gdje se spajaju kultura i tradicija sa obrtništvom, trgovinom i prometom.

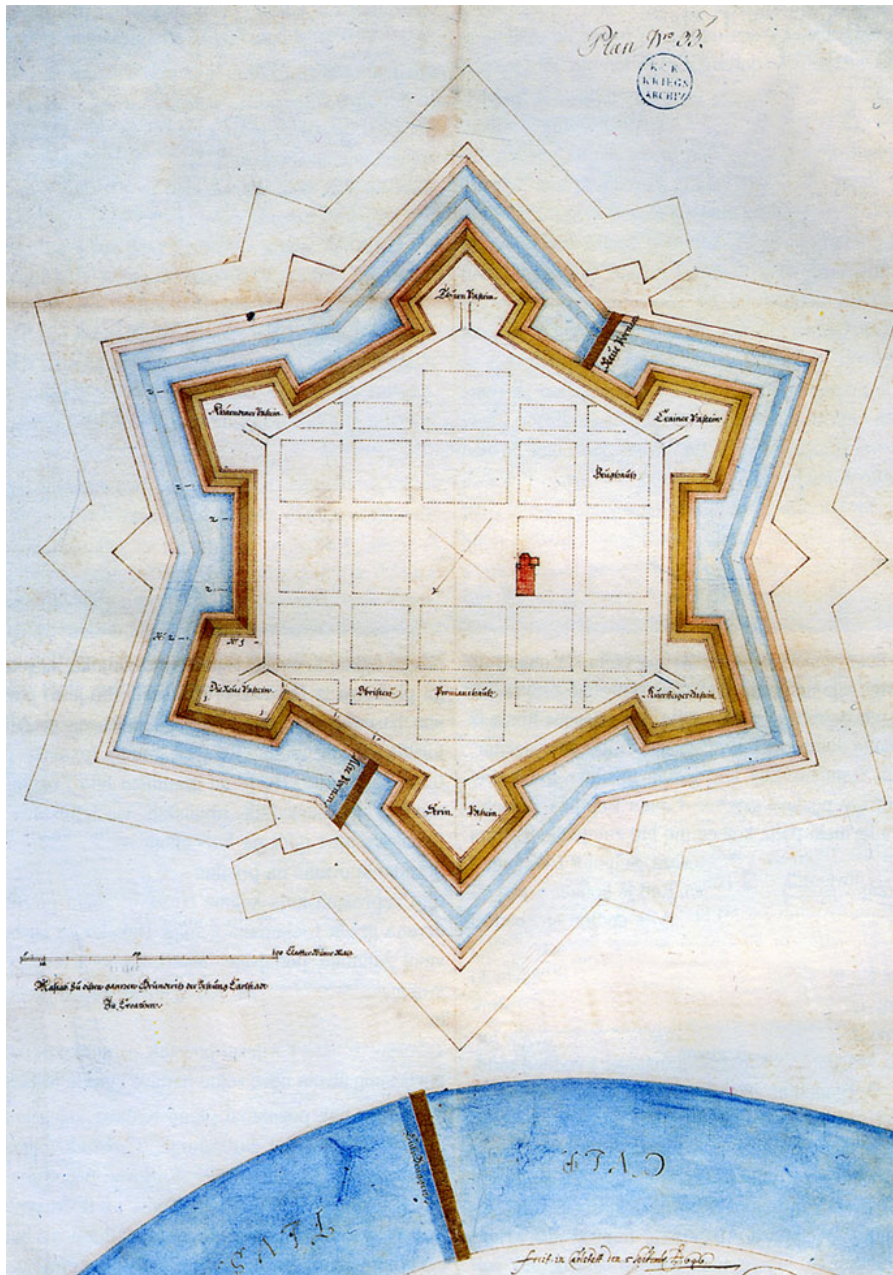
2.1 Opće značajke Grada Karlovca

Karlovac je izgrađen prema vrhuncu graditeljstva tog renesansnog doba. Bio je zamišljen kao geometrijski pravilna šestero kraka zvijezda koja je u svojoj glavnoj funkciji tvrđava koja je štitila grad od turskih osvajanja. Dodatnoj obrambenoj funkciji pomagali su šančevi sa svih strana tvrđave koji su bili puni vode čime je pristup gradu bio dodatno onemogućen. Izgradnja je započela 13. srpnja 1579. godine te se navedeni datum obilježava kao Dan grada, a osnivačem se smatra nadvojvoda Karlo Habsburški koji je omogućio gradnju.

Po obodu tvrđave je, prema urbanom rješenju sa 19. na 20. stoljeće odlučeno podići gradske palače, urediti parkove i perivoje. Tako je Karlovac tada postao i do danas očuvan kao idealni renesansni grad i istovremeno heksagonalna bastionska tvrđava s pravokutnim rasterom ulica. Upravo takvim izgledom Karlovac je rijedak u Europi.¹ Osim Karlovca još samo dva grada u Europi imaju takav tlocrt (Palmanova u Italiji i Novy Zamky u Slovačkoj).

¹ Službene stranice Grada Karlovca, [Grad Karlovac - O gradu](#) (31.07.2023.)

Slika 1. Tlocrt grada Karlovca

Izvor: Službene stranice Grada Karlovca [Grad Karlovac - Planovi](#) (31.07.2023.)

Karlovac je danas sve samo ne vojni grad. Urbana je sredina sa jasnom vizijom razvoja u kojem vlada demokracija. Stanovnicima grada je na usluzi upravljачka struktura Grada kao i sve ustanove u njegovoj služnosti koje su im potrebne u svakodnevnom životu. Razgranata je mreža za zadovoljenje potreba u odgojnoj obrazovnom sustavu, zdravstvenom i sustavu primarne zaštite. Potiče se razvoj poslovne sfere i održivog razvoja, no isto tako nije zanemaren ni razvoj sporta te kulturnog i zabavnog sadržaja.

Osim demokratski odabrane upravljačke strukture, postoje i službena obilježja koje upotpunjuju prepoznatljivu cjelinu Karlovca. Službena obilježja grada su grb, zastava, povijesni pečat i službeni gradski lanac.

Slika 2. Službena obilježja Grada Karlovca

Izvor: Službene stranice Grada Karlovca, [Grad Karlovac - O gradu](#) (31.07.2023.)

Svi od navedenih službenih obilježja objedinjuju ono što Karlovac čini jedinstvenim, njegove rijeke, zelene oaze parkova, bedemi i oblik utvrde.

2.2 Lokacija i obilježja Grada Karlovca

Karlovac se nalazi u središnjoj Hrvatskoj te je administrativno i upravno središte Karlovačke županije. Karlovačka županija prostire se na 3622 četvornih kilometara te se ubraja u veće županije u Hrvatskoj. Graniči sa četiri županije: Zagrebačkom, Sisačko-moslavačkom, Primorsko-goranskom i Ličko-senjskom, čime se potvrđuje njezin izuzetno povoljan prometni položaj.

U Karlovačkoj županiji dotiču se različitosti prirodnih osobitosti alpskog, panonskog i krškog ozemlja. Ljepote karlovačkih rijeka Kupe, Korane, Mrežnice i Dobre, šumovitost gorja Velike i Male Kapele, zelenilo kordunskog krša, tranzitni položaj i bogata povijesna baština trajne su vrijednosti na kojima počiva gospodarsko privređivanje i kvaliteta življenja njena stanovništva.

Područje Karlovca ima umjereno kontinentalnu klimu koju odlikuju vrlo izražena godišnja doba – ljeta vruća s čestim pljuskovima, zime hladne sa snijegom koji se zadržava u prosjeku 40 dana, proljeća i jeseni duge i blage. Padaline su izrazitije u jesen i zimi te slabije ljeti i u proljeće.²

2.3 Prometna povezanost

Prometna povezanost vrlo je važna za uspješan gospodarski razvoj nekog područja koja onda dalje implicira i razvoj ostalih sfera života. Kroz povijest, Karlovac je prepoznat kao glavno sjecište cestovnog i željezničkog, a po rijeci Kupi i riječnog prometa. U domeni cestovnog prijevoza najvažnije su povijesne ceste Karolina, Jozefina i Lujzijana. Karolina spaja Karlovac s Kraljevicom i Rijekom, a duljina joj je 106 km. Jozefinska cesta spaja Karlovac sa Senjom i duga je 113 km. Lujzijana spaja Karlovac sa Rijekom te je prometno najznačajnija cesta, a duljina joj je 141 km. Osim prometne povezanosti, njen značaj se ogleda u tome što je potaknula i izgradnju mnogih naselja uz cestu.

Glavni međunarodni cestovni pravci su:³

- Trst – Ljubljana – Zagreb – Karlovac
- Graz – Maribor – Zagreb – Karlovac
- Klagenfurt – Ljubljana – Zagreb – Karlovac
- Budimpešta – Varaždin – Zagreb – Karlovac

Od Zagreba, glavnog grada Hrvatske, Karlovac je udaljen manje od 50 km, a od glavne hrvatske luke Rijeke manje od 100 km. Vrlo povoljan geoprometni položaj o gradu

²TZ Grada Karlovca, [1 \(visitkarlovac.hr\)](http://1.visitkarlovac.hr) (02.08.2023.)

³TZ Grada Karlovca, [Dolazak automobilom | Turistička zajednica grada Karlovca \(visitkarlovac.hr\)](http://Dolazak%20automobilom%20Turisti%C5%A1ka%20zajednica%20grada%20Karlovca%20(visitkarlovac.hr)) (02.08.2023.)

Karlovcu govore i udaljenosti do glavnih gradova šire regije. Ljubljanu i Karlovac povezuje 104 km zračne udaljenosti, do Sarajeva udaljenost iznosi 386 km, a od Budimpešte oko 400 km. Vrlo blizu nalazi se i glavni grad Austrije, Beč na udaljenosti od samo 410 km.⁴

2.4 Demografska slika stanovništva

Prema popisu stanovništva iz 2021. godine, Grad Karlovac se sastoji od 52 naselja od kojih je najveće naselje Karlovac sa 41.869 stanovnika. Naselje Karlovac sastoji se od 12 gradskih četvrti i 26 mjesnih odbora. Sljedeće naselje po veličini je Tušilović sa 532 stanovnika, Rečica sa 489 stanovnika i Mahićno sa 456 stanovnika⁵

Tablica 1. Broj stanovnika Karlovca

Godina	Broj stanovnika
1991.	73.426
2001.	59.395
2011.	55.705
2021.	49.377

Izvor: Izrada autorice prema [Stanovništvo | Državni zavod za statistiku \(dzs.hr\)](https://dzs.hr/) (01.08.2023.)

Prema predloženim podacima vidljiv je trend smanjenja broja stanovnika. Najveći pad od 20% je vidljiv od u periodu od 1991. godine do 2001. na što je najveći utjecaj imao Domovinski rat koji je prouzročio mnoga smrtna stradavanja, ali i velike migracije stanovništva. Nadalje po završetku rata postupak prilagodbe na nove upravljačke mehanizme i privatizaciju također su potaknule mnoge migracije, a navedeni trend se nastavio i danas uz opći pad broja novorođenih.

⁴ Službene stranice Grada Karlovca, [Grad Karlovac - O gradu](https://www.karlovac.hr/) (31.07.2023.)

⁵ DZS, [Državni zavod za statistiku - Popis 2021. \(gov.hr\)](https://dzs.hr/) (02.08.2023.)

U sljedećoj tablici iskazana je struktura stanovništva prema nacionalnosti.

Tablica 2. Pregled stanovništva po nacionalnosti

Nacionalnost	Broj stanovnika	Postotak
Hrvati	44.391	89,90
Albanci	161	0,33
Bošnjaci	247	0,50
Crnogorci	36	0,07
Makedonci	62	0,13
Romi	28	0,06
Slovinci	72	0,15
Srbi	2.840	5,75
Ostalo	1.540	3,11

Izvor: Izrada autorice prema [Stanovništvo | Državni zavod za statistiku \(dzs.hr\)](https://dzs.hr) (01.08.2023.)

Prema predočenim podacima vidljivo je kako 90% stanovništva Karlovca čine Hrvati, dok su sljedeće najzastupljeniji Srbi sa 5,75%. Ostale nacije koje su navedene u tablici su zastupljene u udjelu manjem od 1%. Također, u strukturi stanovništva postoje i nacionalnosti koje nisu navedene u tablici zbog izuzetno malog udjela kojeg imaju u ukupnom omjeru, te postoji određeni broj osoba koje se nisu izjasnile o nacionalnosti.

Dob, odnosno starost stanovništva veliki je izazov za cijelu državu. Demografska slika je nepovoljna te je već duži niz godina prisutan negativan prirast stanovništva. Sve je veći udio starog u ukupnom broju stanovnika što je svakako ponajviše posljedica iseljavanja mlađe populacije zbog želje za pronalaskom boljih i perspektivnijih radnih mjesta te zbog želje za promjenom životne sredine zbog mnogobrojnih problema u sustavu republike Hrvatske.

Navedena problematika vidljiva je i u dobnoj strukturi stanovništva grada Karlovca prikazano kroz sljedeći grafikon.

Grafikon 1. Struktura stanovništva grada Karlovca po dobi

Izvor: Izrada autorice prema [Stanovništvo | Državni zavod za statistiku \(dzs.hr\)](https://dzs.hr/) (01.08.2023.)

Prema predloženim podacima vidljivo je kako u strukturi stanovništva najveći broj zauzima stanovništvo dobi preko 40 godina starosti, odnosno najveći udio ima stanovništvo preko 70 godina starosti što je izuzetno nepovoljan pokazatelj. Stanovništva do 9 godina starosti ima tek nešto manje od 4000 čime se može utvrditi kako na jednog stanovnika grada Karlovca do te dobi idu 2 stanovnika starosti od 70 godina i više što je dugoročno neodrživo.

2.5 Turističke atrakcije Grada Karlovca

Turizam u Karlovcu, kao i u cijeloj županiji ima perspektivu za razvoj što bi onda svakako imalo pogodan utjecaj i na poboljšanje standarda stanovništva. Za razvoj turizma nije potrebno puno više od onoga što Karlovac već sada ima, a to su nemjerljive prirodne ljepote, bogata povijest i kultura. Svemu navedenome pogoduje i povoljan prometni položaj, a da bi bilo sve to bilo turistima zanimljivo potrebno je sve navedeno oblikovati u adekvatnu i atraktivnu ponudu.

U sljedećoj tablici prikazan je ostvaren turistički promet u 2022. godini.

Tablica 3. Turistički promet

Vrsta turista	Dolasci 2021	Dolasci 2022	Noćenja 2021	Noćenja 2022	Prosječno trajanje boravka 2021. u danima	Prosječno trajanje boravka 2022. u danima
Domaći	7.137	9.072	22.558	25.479	3,16	2,81
Strani	19.575	31.541	35.268	55.539	1,8	1,76
Ukupno	26.712	40.613	57.826	81.018		

Izvor: Izrada autorice prema Izvješću o izvršenju programa rada za 2022. godinu dostupno na: [IZVJEŠĆE O IZVRŠENJU PROGRAMA RADA ZA 2022 GODINU \(visitkarlovac.hr\)](https://www.visitkarlovac.hr) (01.08.2023.)

Prema predloženim podacima vidljivo je kako je u 2022. godini povećan broj dolazaka i domaćih i stranih turista te njihovih noćenja u odnosu na 2021. godinu. Ovo je svakako pozitivan trend koji pokazuje da svi naponi koji se ulažu na promociju grada i njegovih sadržaja pozitivno ogledaju, no također je vidljivo kako se ti isti turisti ne zadržavaju na duži period u gradu već je Karlovac usputna stanica prema njihovom krajnjem odredištu na drugoj lokaciji. Prostor za napredak je svakako promišljanje sa kojim elementima turiste zadržati što duže na lokaciji i potaknuti njihovu potrošnju.

Turističke atrakcije grada Karlovca kombinacija su prirodnih i antropogenih turističkih resursa. Antropogeni (društveni) resursi su svi objekti, događanja i procesi vezani uz ljudsko djelovanje u prošlosti i sadašnjosti.⁶

Glavne turističke atrakcije Karlovca su:

- Muzeji Grada Karlovca koji pod jednim nazivom obuhvaćaju lokacije: Gradski Muzej Karlovac, Stari grad Dubovac, Muzej Domovinskog rata Karlovac i Galerija Vjekoslav Karas
- Nikola Tesla Experience Center Karlovac
- Franjevački muzej Karlovac
- Aquatika – slatkovodni akvarij Karlovac
- Stara jezgra grada Zvijezda
- Četiri rijeke i Foginovo kupalište
- Žitna Lađa
- Parkovi i perivoji

Muzeji Grada Karlovca

Muzeji Grada Karlovca su neprofitna muzejska ustanova osnovana od strane Grada Karlovca sa svrhom očuvanja i predstavljanja baštine karlovačkog područja i njegovih stanovnika. Svaka od četiri lokacije ima svoju zbirku, a ukupno čine kulturno muzejsku cjelinu.

Fundus Gradskog muzeja Karlovca raspoređen je u sedam odjela. Kroz sedam odjela prikazuju se povijesni događaji i običaja na drugačiji način. Stalni postav arheološkog odjela sadrži dokaze o ljudskoj aktivnosti na tlu grada i okolice, povijesni odjel čuva predmete, dokumente i fotografije, kulturno-povijesni prezentira zanimljive artefakte od kućanskih predmeta do industrijske baštine, etnografski odjel čuva baštinu ruralnog dijela i zbirku braće Seljan, galerijski odjel ima bogate zbirke slika, grafika i skulptura karlovačkih umjetnika, prirodoslovni odjel sačinjavaju svjedočanstva o evoluciji prirode, a odjel suvremene povijesti je najmlađi muzejski odjel koji brine o zbirci vezanoj za Domovinski rat.⁷ Stari grad Dubovac jedan je od najljepših i najbolje sačuvanih

⁶ Vukonić, B., Čavlek, N., (ur.): Rječnik turizma, Zagreb, Masmedia, 2001., str. 403

⁷ TZ Grada Karlovca, [Gradski muzej | Turistička zajednica grada Karlovca \(visitkarlovac.hr\)](https://www.visitkarlovac.hr), (03.08.2023.)

spomenika feudalnog graditeljstva u Hrvatskoj čime je oplemenjena ne samo kulturna i turistička baština Grada Karlovca nego i šire. Muzej Domovinskog rata Karlovac – Turanj povijesni je muzej koji svjedoči o nastanku suvremene Republike Hrvatske i borbi za neovisnost u Domovinskom ratu na karlovačkom području. Galerija Vjekoslav Karas ima jedan od najatraktivnijih i najopremljenijih izložbenih prostora u Karlovcu, a karakterizira ga preglednost i fleksibilnost.

Nikola Tesla Experience Center Karlovac

Novootvoreni interpretacijsko-motivacijski centar Nikola Tesla Experience Center Karlovac nastao je na temelju rada i postignuća Nikole Tesle. Specifičnost njegova nastanka je upravo u tome što je smješten uz zgradu Gimnazije Karlovac u kojoj je znanstvenik maturirao 1873. godine. Cijeli kompleks je izveden na vrlo tehnološki moderan i interaktivan način što zapravo i priliči ovom konceptu, a uz edukativan i turistički vrlo atraktivan sadržaj istovremeno je zamišljen i kao prostor za pružanje pomoći poduzetnicima karlovačkog kraja.

Franjevački muzej Karlovac

Franjevački samostan i crkva čine jednu cjelinu i od 17. stoljeća franjevci upravljaju i brinu o cijelom kompleksu zdanja. Stoljeća franjevačkog aktivnog života i kulturnog djelovanja u povijesnoj jezgri grada stvorila su od franjevačke crkve spomenar i riznicu kulturne baštine.⁸

Aquatika – slatkovodni akvarij Karlovac

Slatkovodni akvarij Karlovac na što prirodniji način prikazuje tok krške rijeke od izvora do ušća, odnosno sve vrste riba koje imaju trajno stanište u njima. Osim neosporive turističke atraktivnosti koja se ogleda u činjenici da je ovo jedini takav akvarij u Hrvatskoj i šire, ima i edukativan karakter koji prikazuje kulturu, geološku prošlost i način života uz rijeke.

Stara jezgra grada Zvijezda

Stara jezgra grada koja je sada gradska četvrt Zvijezda su zapravo ostatci inicijalne izgradnje grada u obliku utvrde, a koja je sada pretvorena u šetnice, parkove i perivoje

⁸ TZ Grada Karlovca, [Franjevački muzej Karlovac | Turistička zajednica grada Karlovca \(visitkarlovac.hr\)](https://www.visitkarlovac.hr) (03.08.2023.)

između malih ulica i zgrada. U toj gradskoj četvrti se nalazi i administrativno upravljački centar te zgrada Gradskog muzeja Karlovac, Franjevački samostan, Glazbena škola, karlovačko veleučilište, karlovačko kazalište Zorin dom i mnoge druge atraktivnosti.

Četiri rijeke i Foginovo kupalište

Šetnica iz centra grada vodi do glavnog gradskog kupališta na rijeci Korani koje je prvo registrirano riječno kupalište u Hrvatskoj. Osim ugostiteljske ponude, nudi i razne animacije u vodi i na travi, besplatan aqua park, teren za vaterpolo i odbojku, a sve pod nadzorom spasilačke službe. Osim na Foginovom kupalištu, rijeka Korana cijelog svog toka nudi brojne atraktivnosti i kupališta. Osim Korane, područje Karlovca oplemenjuju i rijeke Kupa, Mrežnica i Dobra koje svaka u svom toku ima svoje atraktivnosti, odmorišta i kupališta te razne ugostiteljske ponude.

Žitna Lađa

Karlovac je povijesni lađarski grad te je u skladu sa time jedna od atraktivnosti mogućnost doživljaja 90 minuta plovidbe u lađi po rijeci Kupi. Tijekom plovidbe, lađari upoznaju turiste s pričom o lađi, s povijesti Pokuplja, potopljenim lađama, pričama o karlovačkim sirenama, bogatstvom biljnog i životinjskog svijeta, ali ih se upoznaje i sa vidljivim ostacima Domovinskog rata.

Parkovi i perivoji

Kao što je već i prethodno navedeno, po ostacima bedema nalaze se šetnice. Stoga i najužem centru grada nalaze se Velika promenada s peto rednim drvoredom, rascvjetala magnolija uz Malu Glorijetu, parkovi nasadi u šančevima, renesansni park uz Veleučilište, drvored lipa uz ostatke bedema, Crna promenada, arboretum kod Šumarske škole, Modrušanov park s dječjim igralištem uz kino Edison, Vrbanićev perivoj uz Koranu i mnogi drugi.⁹

⁹TZ Grada Karlovca [Parkovi i perivoji | Turistička zajednica grada Karlovca \(visitkarlovac.hr\)](https://www.visitkarlovac.hr) (03.08.2023.)

2.6 Turističke manifestacije

Društvena događanja su posebno važan turistički društveni resurs za turističku ponudu grada. Događanja povećavaju stupanj atraktivnosti turističkom mjestu, regiji ili zemlji u cjelini i time obogaćuju sadržaj boravka i stvaraju mogućnost veće potrošnje turista.¹⁰

Samo neke od manifestacija u Karlovcu su: Proljeće u Karlovcu (proljetne promenade), Ivanjski krijes, Zvezdano ljeto, Međunarodni festival folklor, Dani piva Karlovac, Advent u Karlovcu i mnoge druge.

Osim manifestacije Advent koja se naravno odvija po zimi u božićno vrijeme, sve navedene kao i većina ostalih manifestacija odvijaju se u proljeće, odnosno u ljeti. Karlovačke promenade označavaju početak buđenja grada iz zime i naglašava dolazak ljepšeg vremena. Službeni početak ljeta za Karlovčane je sa paljenjem Ivanjskog krijesa. To je najstarija karlovačka manifestacija gdje se igraju razne igre i pale krijesovi na obali Kupe, a nadmeću se stanovnici dvije četvrti – Banija i Gaza.

Slika 3. Ivanjski krijes

Izvor: Službene stranice Grada Karlovca, [Ivanjski krijes na obalama Kupe, tradicija stara 244 godine - Zvezdano ljeto \(karlovac.hr\)](https://www.karlovac.hr/ivanjski-krijes-na-obalama-kupe-tradicija-stara-244-godine-zvezdano-ljeto) (31.07.2023.)

¹⁰ TZ Grada Karlovca, Strategija razvoja turizma grada Karlovca 2012.-2020. dostupno na [1 \(visitkarlovac.hr\)](https://www.visitkarlovac.hr), str: 14, (31.07.2023.)

Zvezdano ljeto je manifestacija proslave Dana grada Karlovca koja tradicionalno započinje sa paljenjem Ivanjskog krijesa te traje tri tjedna. U tom periodu održavaju se razni festivali, koncerti, predstave, sportska natjecanja, izložbe i mnoge druge radionice koje su potpuno besplatne, a sve kao poklon za sve stanovnike Karlovca povodom njegovog rođendana. U sklopu Zvezdanog ljeta odvija se i Međunarodni festival folkloru i to već 24 godinu za redom te je 2023. godine sudjelovalo 160 skupina folklorša.

Dani piva Karlovac najpoznatiji su i najdugovječniji hrvatski festival piva i gastronomije te prestižni glazbeni festival s tradicijom koja je započela još davne 1984. godine. Za vrijeme trajanja festivala, ulice, parkovi i perivoji povijesne karlovačke „Zvijezde“ postaju pozornice, restorani, barovi i trgovine koje tijekom pet dana trajanja posjeti više desetaka tisuća posjetitelja i turista. Zahvaljujući raznolikosti i bogatstvu sadržaja, ljubaznim domaćinima te jedinstvenoj lokaciji održavanja, Dani piva su manifestacija koja Karlovac postavlja na festivalsku kartu turističke ponude Hrvatske.¹¹ Za Karlovčane, Dani piva simboliziraju završetak ljeta i početak školske godine i jeseni.

¹¹ Dani piva Karlovac, [Dani piva – Najpoznatiji su i najdugovječniji hrvatski festival piva i gastronomije](#) (02.08.2023.)

3 MRAČNI TURIZAM

Turizam je djelatnost kojoj je osnova želja za putovanjem, odnosno promjena od svakodnevnog načina života posjetom nekih novih destinacija. Pri odabiru mjesta putovanja ista mora biti definirana nekim motivom ili željom za određenim doživljajem. Najčešće je to želja za odmorom u ljetnim i zimskim mjesecima, no uz navedeno često turisti traže više. Osim prirodnih ljepota, pokazuju interes za kulturu i običaje te za povijest nastanka neke destinacije kao i za ostalim povijesnim obilježjima tog kraja.

Povijest nekog područja uglavnom je obilježena raznim ratnim bitkama i osvajanjima koje su turistička atrakcija, no kod modernog turista sve je veća zainteresiranost za upoznavanje „smrti i katastrofe“ koje su nastale u različitim uvjetima.

3.1 Definicija mračnog turizma

Pretpostavka mračnog turizma je da turista upoznaje sa mjestom stradavanja i smrti sa osnove ratnih aktivnosti ili nekom drugom vrstom katastrofe koja je za posljedicu imala ljudske žrtve. Moglo bi se zaključiti kako je mračni turizam postmoderni fenomen, jer je nastao u doba masovnih komunikacija, globalizacije, rasta tehnologije i društvenih napetosti.

Ako se promatra kroz povijest u širem smislu, ovakva vrsta turizma postojala i u doba starog Rima kada su njegovi stanovnici kao i stanovnici okolnih područja radili dnevne migracije kako bi prisustvovali gladijatorskim borbama u Koloseumu ili kada su željeli prisustvovati različitim oblicima podnošenja žrtve, a kasnije u srednjem vijeku kada su se radila javna pogublivanja.

Turistički proizvodi mračnoga turizma nastaju suvremenom interpretacijom baštine nekadašnjih bojnih polja i stratišta na kojima je poginulo mnoštvo ljudi, groblja i grobnica, mjesta na kojima su umrle slavne osobe ili mjesta poznata po nekoj prirodnoj katastrofi, bivših zloglasnih zatvora i tamnica sa spravama za mučenje kao i spomenika posvećenih ovim temama. Turisti ih posjećuju motivirani učenjem o prošlosti, kulturi i smrti, povezivanjem s osobnom i obiteljskom baštinom, uvjerenjem da se zbilja

nešto dogodilo, prisjećanjem, izvršavanjem moralne dužnosti, potvrđivanjem religioznog ili sekularnog identiteta i drugim interesima.¹²

„Mračni turizam“ u raznim literaturama označava se različitim terminima kao što su: „Turizam crnih točaka“ (black spots tourism), „tanatoturizam“ (thanatourism), „morbidni turizam“ (morbid tourism), „turizam žalosti“ (grief tourism) i „mračni turizam“ (dark tourism). Nisu svi termini idealni za korištenje kad je u pitanju mračni turizam. Pa tako termin „mračni turizam“ izražava vrijednosni sud baziran na implicitnom kontrastu u odnosu na eventualni „svijetli turizam“. Izraz tamni, crni, mračni je povezan sa smrću, boli i patnjom.¹³

Sa teorijske osnove mračni turizam se može definirati kroz tri različita pristupa:¹⁴

- **Na bazi analize ponude** - ova je teorija najviše zastupljena. Mračni turizam se gleda kao posjeta mjestima koja asociraju na nesreću i smrt, ali se nedovoljno u obzir uzima raznolikost motiva turista i njihovih doživljaja. Autori se, pretežno, bave popisom atrakcija morbidnog turizma, a one mogu nuditi različit nivo „mračnog“. U grupi „svjetlijih“ atrakcija su zabavni i tematski parkovi (tzv. Drakulin turizam u Rumunjskoj ili londonske ture tragovima zloglasnog Jacka Trbosjeka), dok „najmračnije“ imaju izrazit politički i ideološki značaj i nude posjetiocu ozbiljno edukativno iskustvo (nekadašnji koncentracijski logori).
- **Na bazi analize potražnje odnosno motivacije turista** - definira se kao putovanje koje je „u cjelini ili djelomično motivirano željom za stvarnim ili simboličkim susretom sa smrću, naročito sa (ali ne i isključivo) nasilnom smrću, što u različitom stupnju može biti aktivirano specifičnim osobnim obilježjima onih čija je smrt žarišni objekt“. Ovaj pristup se zasniva više na motivima posjetioca nego na specifičnim karakteristikama atrakcija. To bi značilo da svi koji, primjerice, posjete bivši zloglasni zatvor ili koncentracijski logor pripadaju kategoriji „najmračnijih“ turista, čime se izostavlja činjenica da ima i onih čiji dolazak nije motiviran isključivo smrću.

¹² Dolenc, S., Vodeb, K.: State of Art: Održivo upravljanje mračnim turizmom prema teoriji dionika // Notitia - časopis za ekonomske, poslovne i društvene teme, Vol. 6 No. 1, 2020., str. 25-38, dostupno na: [359856 \(srce.hr\)](https://www.srce.hr/359856) (03.08.2023)

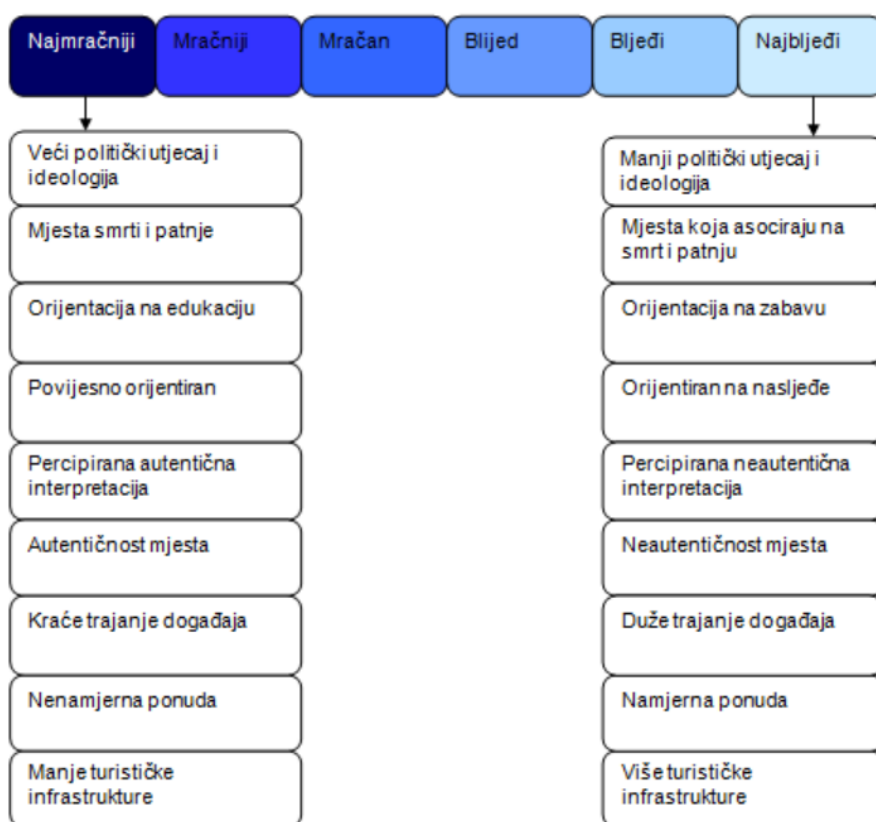
¹³ Rabotić, B.: „Mračni turizam“, nastavni tekst za predavanje na kolegiju Specifični oblici turizma na Veleučilištu u Karlovcu, Karlovac, 2012, dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/vuka:2115/datastream/PDF/view> (03.08.2023.)

¹⁴ Ibidem

- **Integralni pristup iz perspektive ponude i potražnje** - ovaj pristup sjedinjuje perspektive oba tržišna modela te pokušava objasniti vezu između atributa atrakcije i turističkih doživljaja u obliku tzv. „kontinuirane svrhe“ s četiri „nijanse“ mračnog turizma.

Na sljedećoj slici prikazane su nijanse mračnog turizma, a sa osnove motiva turista za odlazak na neku lokaciju.

Slika 4. Spektar mračnog turizma

Izvor: P.R. Stone, „Death, dying and dark tourism in contemporary society: A theoretical and empirical analysis“, znanstveni rad, Lancashire, 2010., <http://clok.uclan.ac.uk/1870/>, str. 88, (10.06.2020.)

Prema navedenom vidljivo je kako su kod najmračnijeg turizma motivi za odlazak bazirani na upoznavanju mjesta smrti i patnje sa autentičnim događajem kroz kojeg se želi naučiti više o povijesti i educirati se o događaju te potencijalno potvrditi određena politička i ideološka stajališta, a sporedna je popratna turistička infrastruktura ili gastronomska ponuda. Mjesta koja simboliziraju najbljeđi oblik mračnog turizma su

više orijentirana na zabavu te ne moraju nužno pretpostavljati da se stvarni zločin dogodio na tom mjestu, nego samo da asociraju na smrt i patnju.

3.2 Atrakcijska osnova mračnog turizma

Sve veća popularnost mračnog turizma počiva u činjenici razumijevanja pojedinca koji želi posjetiti takva mjesta. Svakako jedna od karakteristika je znatiželja i interes za razumijevanjem zašto se nešto dogodilo, odnosno koja je pozadina primjerice nekog ratnog sukoba ili veće nesreće. Ovaj motiv svakako korelaciju ima sa povijesnim i edukativnim aspektom. Što mračnije mjesto to je motiv fokusiraniji sa samu osobu, odnosno na osobnost pojedinca. Ponekad je odlazak na mračno mjesto testiranje nekih osobnih granica i mogućnosti savladavanja proživljavanja tragedija ili jednostavno promišljanje kako bi se ponašali sami da se nađu u situaciji da trebaju proživjeti tragediju. Na takvim mjestima turisti puno nauče o sebi i svom ponašanju te ih zasigurno u nekom obliku promijeni.

U nastavku se donosi tipologija mračnih atrakcija u vidu tzv. spektra mračnog turizma prema Stone- u:¹⁵

- Tematski parkovi mračnog turizma – Glavna namjena im je komercijalizacija i zabava. Spadaju pod svjetliji spektar mračnog turizma. Neki od primjera su: Londonska kula, Dungeon atrakcije – London, Edinburg, Amsterdam i Hamburg), Ghost Walk ture.
- Mračne izložbe – Glavna namjena im je komemoracija i edukacija. Mračne izložbe služe kako bi podsjetile posjetitelja i educirale na određeni mračni dio prošlosti. No isto tako mračna izložba može biti i na temu mračne budućnosti (moderna umjetnost). Kao primjer tu je Muzej terora u Budimpešti, Body Worlds (izložba ljudskih leševa koju je vidjelo 17 milijuna ljudi širom svijeta).
- Tamnice i zatvori – Specifično za ovaj spektar je visok stupanj komercijalizacije i dobra turistička infrastruktura temeljena na prijašnjem obliku tamnice ili zatvora.

¹⁵M. Bažulić, Mračni turizam na primjeru Auschwitzta, završni rad, Karlovac, <https://repozitorij.vuka.hr/islandora/object/vuka%3A154/datastream/PDF/view>, 2015, str: 10 (03.08.2023.)

- Groblja – Groblja imaju povijesni i komemorativni kontekst. U grobovima i grobljima, njihovim obilježjima i oblikovanju odražavaju se različiti odnosi prema mrtvima; njihovo je poznavanje važno za proučavanje različitih kultura, poglavito starijih, te za umjetničke stilove.
- Svetilišta – Sjećanje na preminule osobe, poznate i nepoznate, često nastaju spontano, privremenog su karaktera i bez turističke infrastrukture. Najčešće su vezane uz vjerski turizma, a neka od poznatih svetišta su: Lourdes (Francuska), Fatima (Portugal), Czestochowa (Poljska), Loreto (Italija), Guadalupe (Meksiko).
- Mjesta ratnih sukoba – To su lokacije povijesnih bitaka, naročito iz I svjetskog rata, vojnih pobjeda i poraza, predstavljaju „klasične“ turističke atrakcije i od povijesnog, obrazovnog i komemorativnog su značaja. Usko su vezane uz ratni turizam, a najpoznatiji u Hrvatskoj je Vukovar.
- Mjesta genocida – Predstavljaju ekstrem i zauzimaju najmračniji dio u „spektru mračnog turizma“. Radi se o mjestima gdje su učinjeni najteži zločini, tj. masovna ubijanja ljudi, kao što je slučaj s koncentracijskim logorima gdje Auschwitz zauzima prvo mjesto među ovakvim „atrakcijama“.

Nastavno na navedeno neke od najpopularnijih najmračnijih destinacija su: Auschwitz, Černobil, Vražji otok, World Trade Center – Blizanci, Vietkongovi tuneli, Srebrenica, Thiepval u Francuskoj, Hiroshima, Hang Duong u Vijetnamu i drugi.

3.3 Mračni turizam u Hrvatskoj

Hrvatska je kroz povijest bila područje mnogih ratova i razaranja obzirom da su je mnogi htjeli osvojiti zbog njenih prirodnih ljepota i resursa koje uz vrlo jednostavno upravljanje mogu generirati visoke prihode. Iako je kroz povijest nakon svakog rata i razaranja bila obnovljena, zadnji rat koji se dogodio na ovim prostorima je ostavio posljedice koje su još uvijek vrlo aktualne te je proces obnove još uvijek u tijeku. Bojišta Domovinskog rata protezala su se duž cijele Hrvatske. Ako se promatra šira slika, lokacije za konzumiranje mračnog turizma Hrvatskoj mogu biti mnoga u potpunosti napuštena i opustošena sela u Lici, Gorskom Kotaru, Dalmatinskoj zagori ili Slavoniji.

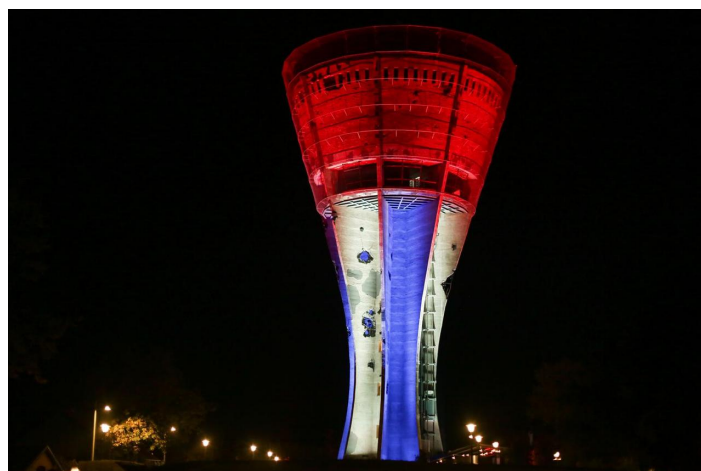
Neke od lokacija mračnog turizma u Hrvatskoj su:

- Grad Vukovar (Memorijalni centar Domovinskog rata, Vodotoranj, Spomen doma Ovčara)
- Škabrnja
- Koncentracijski logor Jasenovac
- Goli otok
- Muzeji Domovinskog rata (Karlovac, Dubrovnik, Split, Bjelovar)

Grad Vukovar

Vukovar je mjesto posebnog pijeteta, čija se bol, strah, ponos, prkos, snaga i domoljublje čuva u brojnim memorijalnim objektima. Vukovarski noćni mozaik je sjećanja, sastavljen od niti koje zajedno čine cjelinu, dirljivu, potresnu, nezaboravnu satkanu u vukovarsku istinu. Obilježavanje Dana sjećanja na žrtvu Vukovara započinje u Vukovarskoj bolnici, pa u Memorijalnom centru Domovinskog rata, u Spomen domovima Ovčara i Trpinjska cesta, na Memorijalnom groblju žrtava iz Domovinskog rata, svijeća se može zapaliti kraj križa na ušću Vuke u Dunav, te za kraj pogled s Vukovarskog vodotoranja na cijeli Vukovar koji i dalje ponosno stoji kao simbol zajedništva, ali i opomena! Imena svih vukovarskih žrtava mogu se pročitati u perivoju Franjevačkog samostana.¹⁶

Slika 5. Vodotoranj u Vukovaru

¹⁶ TZ Grada Vukovara, [Vukovarski noćni mozaik - Turistička zajednica grada Vukovara \(turizamvukovar.hr\)](http://turizamvukovar.hr) (03.08.2023.)

Izvor: TZ Grada Vukovara, [Vukovarski noćurno - Turistička zajednica grada Vukovara \(turizamvukovar.hr\)](https://www.turizamvukovar.hr) (03.08.2023.)

Škabrnja

Osim Vukovara, jedan od simbola stradavanja u Domovinskom ratu je i mjesto Škabrnja koje se nalazi nedaleko od Zadra. U vrijeme kada su trajali napadi na Vukovar, pomnim planiranjem izvršen je i napad na Škabrnju koji je bio toliko nasilan da je za posljedicu imao pogubljene većine mještana, uglavnom civila. U mjestu se nalazi spomen ploča sa popisom imena žrtava te spomenik žrtvama.

Koncentracijski logor Jasenovac

Koncentracijski logor Jasenovac ili Sabirni logor Jasenovac bio je najveći koncentracijski logor i logor za istrebljenje u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj (NDH) za vrijeme Drugog svjetskog rata. Logor je nastao kao rezultat genocidne politike nad Židovima, Srbima i Romima. Koncentracijski logor Jasenovac sastojao se od nekoliko logorskih jedinica osnovanih u kratkim vremenskim razmacima: logor I Krapje, logor II Bročice, logor III Ciglana i radna grupa Kožara (logor IV) u Jasenovcu, logor V u Staroj Gradišci. Na logorskim ekonomijama Mlaka, Jablanac, Gređani, Bistrica, Feričanci, zatočenici i zatočenice su radili u vrijeme sezonskih, poljoprivrednih radova. Po završetku poslova najčešće su ubijani na njivama i u obližnjim šumarcima.¹⁷

Goli otok

Goli otok, koncentracijski logor i zatvor na otoku Goli, a uključuje i žensku kaznionicu na obližnjem otoku Sv. Grguru. Otvoren je 1949. nakon rezolucije Informbiroa, u vrijeme obračuna s pristašama staljinizma unutar KPJ. Kasnije su se ondje zatvarali i drugi politički neistomišljenici (uglavnom na temelju administrativnih odluka, a manje na osnovi sudskih presuda). Poznat je po surovim kažnjeničkim uvjetima, torturama i teškome prisilnom radu. Procjenjuje se da je kroz logor prošlo 17 000 do 32 000 zatvorenika (broj ubijenih i umrlih nije točno utvrđen). Postao je zatvor 1956., a naknadno je pretvoren u kazneno–popravni dom za maloljetnike. Ukinut je 1988. godine.¹⁸

¹⁷ Spomen područje Jasenovac, [JUSP Jasenovac - Jasenovački sustav logora \(jusp-jasenovac.hr\)](https://www.jusp-jasenovac.hr) (03.08.2023.)

¹⁸ Enciklopedija, [Goli otok | Hrvatska enciklopedija](https://hr.wikipedia.org/wiki/Goli_otok) (03.08.2023.)

4 MUZEJ DOMOVINSKOG RATA KARLOVAC

Muzeji grada Karlovca, karlovačka su kulturna ustanova utemeljena 1904. godine, osnivač im je Grad Karlovac. Kao javna i neprofitna muzejska ustanova osnovani su sa svrhom očuvanja i predstavljanja baštine karlovačkog područja i njegovih stanovnika. Danas Muzeji grada Karlovca djeluju kao kompleksna muzejska ustanova na više lokacija čuvajući i istražujući kulturne i prirodne artefakte, aktivno ih interpretirajući i prenoseći njihove poruke. Djelujući u lokalnoj zajednici, provode odgovornu kulturnu politiku, nastojeći razvijati stručni rad i istovremeno odgovoriti na suvremene izazove koje nameću gospodarski i korisnički zahtjevi. Ustrojbene jedinice Muzeja grada Karlovca su:¹⁹

- Gradski muzej Karlovac,
- Galerija „Vjekoslav Karas“,
- Muzej Domovinskog rata Karlovac – Turanj i
- Stari grad Dubovac.

Muzej Domovinskog rata Karlovac – Turanj povijesni je muzej koji svjedoči o nastanku suvremene Republike Hrvatske i borbi za neovisnost u Domovinskom ratu na karlovačkom području. Iako je od početka Domovinskog rata prošlo više od 30 godina, sjećanja na sve nedaće i ratne nesreće su i dalje prisutne te su predmet velikog interesa domaćeg, ali i stranog stanovništva. Izuzetno je važno održavati sjećanja i priče „živima“ zbog svih koji su stradali u tim nesretnim događajima. Na čast njima, ali i kako bi se buduće generacije obrazovale i znale povijest nastanka svoje države ogleda se najveća vrijednost muzeja Domovinskog rata Karlovac.

Muzej se nalazi na povijesnom lokalitetu Križanić – Turanj koji ima dugu i bogatu povijest nastanka. Još iz doba osmanlijskih osvajanja uvidjela se povoljna geografska pozicija te su već tada sagrađivane drvene stražarske kule – turne na kojima su vojnici čuvali južne prilaze gradu, odnosno služile su kao zaštita za mostove preko rijeka Korane i Mrežnice. Taj prvi “turan” podignut je na zaravni u blizini mosta preko Korane, u 18 st. prozvan je Križanić Turanj po zapovjednicima krajiške straže - braći Križanić.

¹⁹ Muzej Grada Karlovca, [Muzeji Grada Karlovca \(mgk.hr\)](http://mgk.hr), (10.08.2023.)

Kada je napredovao oblik i način građenja tako su od drvenih kula nastale građevine čvrstih temelja te su još uvijek na lokalitetu sačuvani ostaci vojnih zgrada iz austro – ugarskog doba. U doba Jugoslavije, kompleks je imao vojni karakter, za vrijeme Domovinskog rata Turanj je potvrdio svoj status predstraže, odnosno da je posljednja crta obrane grada Karlovca. Na Turnju su hrvatski branitelji zaustavili sve pokušaje zauzimanja grada, tu su vođeni brojni pregovori o uspostavljanju primirja, vršile su se razmjene zarobljenika, prihvaćali izbjegli i prognani.

Slika 6. Muzej Domovinskog rata Karlovac – Turanj

Izvor: Muzej Grada Karlovca [Muzej Domovinskog Rata \(mgk.hr\)](http://mgk.hr), (10.08.2023.)

Prostor Križanić Turnja koji je od 2013. godine na popisu kulturnih dobara Republike Hrvatske, Gradski muzej Karlovac preuzeo je 2007. godine s namjerom da upravo na tome mjestu u okviru suvremenih muzejskih mogućnosti prezentira Domovinski rat na karlovačkom području te su započela su kapitalna ulaganja u obnovu i uređenje lokaliteta i razorenih objekata.

Ideju o osnivanja muzeja na ovome mjestu inicirao je brigadir u miru Dubravko Halovanić koji je i prikupio prve predmete krupne vojne tehnike koji su na ovoj lokaciji postavljeni prije otvaranja muzeja. Čitav kompleks zauzima površinu od 13 000 m² ²⁰

²⁰ Muzej Grada Karlovca, [Muzej Domovinskog Rata \(mgk.hr\)](http://mgk.hr), (10.08.2023.)

Središte kompleksa je zgrada koju su branitelji zvali Hotel California koja je projektom rekonstrukcije preuređena u suvremeni muzejski prostor pri čemu je očuvana njezina memorijska vrijednost. Arhitektonska se koncepcija temelji na zadržavanju konstruktivne forme sačuvanih, ali oštećenih dijelova zgrade koji su materijalni svjedok događanja rata i poraća. Ogoljeni vanjski zidovi sa svojim oštećenjima i nosiva konstrukcija prizemlja zabilježenih svjedočanstava proteklog vremena, uklopljeni su u novu namjenu muzejskog prostora i odjeveni u vanjsku prozirnu staklenu opnu – sačuvani i vidljivi kao trajni spomenik. Nova nosiva čelična konstrukcija izvedena je s vanjske strane postojećih zidova, a u osima zidnih pilastara, nosiva je konstrukcija vanjske staklene opne, te nosi strop 1. kata i 2. kata, koji je ujedno i ravni krov zgrade. Iznad oštećene, ali sačuvane ulazne rampe za prilaz prvom katu, projektirana je razlomljena nadstrešnica crvene čelične konstrukcije i pokrova panelima crvene boje, višestruke simbolike i nužan arhitektonski akcent nad utilitarnim prilazom za vojna vozila, čemu je rampa nekada služila.²¹

Sredstva za projekt obnove vojnog kompleksa i realizacije stalnog postava Muzeja Domovinskog rata Karlovac – Turanj osigurana su iz proračuna Grada Karlovca, Ministarstva kulture, Ministarstva branitelja, Ministarstva turizma i Karlovačke županije.

²¹ Muzej Grada Karlovca, časopis Glas, izdanje broj 16, dostupno na [2019 GLAS br 16 god XVIII 2019.pdf \(mgk.hr\)](#), 2019., str: 8

Priznanja i nagrade

2020. godina

- nominacija za Europski muzej godine koju dodjeljuje Europski muzejski forum (EMYA)
 - Odabran je kao jedan od 27 mogućih kandidata iz cijele Europe. Muzeji nominirani za ovu nagradu prošli su kroz rigorozan postupak ocjenjivanja, a nominacija ga svrstava u najbolje inovativne prakse muzejskog sektora na cijelom kontinentu te je iz tog razloga ova nominacija velika međunarodna pohvala muzejske struke.
- Odlukom ocjenjivačkog suda Hrvatsko muzejsko društvo (HMD) je za realizaciju stalnog postava ravnateljici muzeja i višoj kustosici koja je autorica muzejske koncepcije dodijelio priznanja za izuzetna ostvarenja u muzejskoj struci
- „Plaketa sa srebrnim znakom“ u kategoriji najboljeg kulturno-turističkog proizvoda za 2020.
- Prijava za nagradu Foruma slavenskih kultura – ŽIVA Award

2021. godina

- međunarodna kulturno-turistička nagrada „Plautilla“
 - dodjeljuje se za kvalitetu i inovativnost u upravljanju povijesnim gradovima, u domeni interpretacije i zaštite kulturne baštine te promidžbe i distribucije kulturno turističkih proizvoda
- Važna suradnja muzeja ostvarena je s hrvatskim braniteljima i Udrugom pripadnika 110. br. ZNG/HV prilikom pripreme i realizacije izložbe „30. obljetnica 110. brigade“ pa je tim povodom 110. brigada muzeju udijelila posebno priznanje

Osim navedenih nagrada i priznanja koji su opipljivo mjerilo atraktivnosti muzeja što se pokazuje i kroz brojeve posjetitelja koji generiraju turističku potrošnju, dodatan efekt na unaprjeđenje cijele regije ogleda se u činjenici kako se odvija i suradnja sa zajednicom. Muzejska suvenirnica prodaje suvenire lokalnih proizvođača te je već sada aktualno više od 25 suradnika koji su redom lokalni umjetnici i obrti.

4.1 Motivi posjete Muzeju Domovinskog rata Karlovac

Muzeji kao ustanove promicanja povijesti i kulture nekog područja uvijek imaju isti cilj, a to je da u posjetitelju onu prvu instinktivnu želju za upoznavanjem nečeg novog istu prodube na način da se nakon posjeta probudi emocija sreće zbog uživanja u nečem novom i zanimljivom, a istovremeno da postanu skloniji toleranciji, empatiji i poštivanju drugih i drugačijih od sebe.

Kako je utvrđeno, izgradnja muzeja ima posebnu odgojno obrazovnu ulogu kod domaćeg stanovništva, no isto tako ima i turističku svrhu. Strani turisti ne dolaze u destinaciju da bi razgledavali prometnu ili komunalnu infrastrukturu nego se žele informirati i doživjeti neki svoj osobni razvoj kroz upoznavanje kulture, povijesti i običaja. Žele doživjeti sve sličnosti i različitosti pri čemu izrađuju svoj osobni dojam te prenose doživljaje po kojima će pamtiti određenu lokaciju. Kada se navedeno primijeni na muzej Domovinskog rata na Turnju sigurno je da će svaki posjetitelj lokaciju napustiti pod velikim dojmom. Isti se stvara već pri neposrednom ulasku u objekt, a po ulasku u muzej i kroz upoznavanje muzejske zbirke i stalnog postava, neizbježan je utjecaj na emocije svakog posjetitelja.

Muzejski sadržaji usmjereni su na edukaciju različitih dobnih i motivacijskih skupina posjetitelja. Da bi se utvrdila atraktivnost koncepta izložbe dovoljno opažati njihovo kretanje i zaustavljanje pred određenim odsječcima, uporabu interaktivnih multimedijalnih sadržaja, čitati dojmove u knjizi utisaka i drugo.

Kod promatranja ciljanog tržišta posjetitelja Muzeja Domovinskog rata Karlovac poseban je naglasak na djeci školskog uzrasta i studentima kojima se želi pružiti mogućnost učenja i istraživanja povijesti nastanka suvremene hrvatske države. Kako bi se isto poticalo što više u suradnji sa Ministarstvom obrane u provedbi je projekt upoznavanja, odnosno razmjene iskustava karlovačke i vukovarsko – srijemske školske djece što daje dodatan pozitivan utisak na cjelokupni koncept. Pretpostavka je da su njihovi motivi isključivo edukativni te ih je kao takve potrebno poticati i osnaživati kako bi uvijek u sebi nosili činjenice i utvrđene dokaze o povijesti. Promatrano sa spektra mračnog turizma, njihovi motivi bi bili najbliži.

Druga skupina posjetitelja su hrvatski branitelji koju lokaciju posjećuju zbog raznih proživljenih trenutaka koje posjetom ponovo mogu proživjeti te se može zaključiti kako su njihovi motivi posjeta emocionalni, sentimentalni te sa visokom dozom introspekcije. Prema tabeli spektra mračnog turizma, iako je isto definirano kroz svakog pojedinca, može se zaključiti kako su njihovi motivi mračniji obzirom da je posjet uglavnom vrlo politički i idejno orijentiran te je za njih mjesto u korelaciji sa cijelim Domovinskim ratom koje je „mjesto smrti i patnje“. Također, njih ne zanima sama ponuda lokacije već cijela povijest koju ona nosi i te posjete su kraće.

Treća skupina posjetitelja su domaći turisti u individualnim ili grupnim posjetama koji mogu doći iz edukativne znatiželje ali i sa čvrstim povijesnim stajalištima te se njihovi motivi sa osnove spektra mračnog turizma mogu biti os najbljeđih do najmračnijih.

Četvrta skupina su inozemnim turistima koji nisu dovoljno informirani o suvremenoj hrvatskoj povijesti, nastanku Republike Hrvatske i Domovinskom ratu te bi se njihovi motivi mogli svrstati među bljeđe obzirom da bi posjet Muzeju Domovinskog rata bio jedna od lokacija u Karlovcu koju bi posjetili te ne bi bili pod općim utjecajem ideologije i politike. Također, njihovi posjeti su orijentirani više na zabavu i popratne sadržaje.

4.2 Muzejska zbirka

U prostoru Muzeja može se razgledati stalni postav s više od 350 predmeta, 3 sata multimedijских sadržaja, animacija, filmova, glazbe i fotografija. Izložba je velikim dijelom interaktivna te je zbog toga posebno zanimljiva mladim posjetiteljima. Unutar muzeja nalazi se i Spomen – soba posvećena poginulim braniteljima, višenamjenska dvorana, biblioteka i suvenirnica. U projektu je uspješno surađivao veći broj stručnjaka: arhitekti, građevinari, kustosi, dizajneri. Projekt je izradio Projektni biro 2A iz Karlovca, autorica muzeološke koncepcije je kustosica muzeja Ružica Stjepanović, a likovni postav izložbe napravila je dizajnerica Nikolina Jelavić Mitrović.²²

Na tri etaže zgrade skladno funkcioniraju svi muzejski sadržaji. U prizemlju zgrade uređene su Spomen-soba poginulim karlovačkim braniteljima Domovinskog rata i

²² Histografija, [Otvorenje Muzeja Domovinskog rata Karlovac – Turanj – Historiografija.hr](#) (10.08.2023.)

muzejska suvenirnica. Stalna izložba Karlovac 1991. – 1995. postavljena je na prvom katu, na drugom katu smještena je višenamjenska dvorana u kojoj se održavaju i povremene izložbe te knjižnica s čitaonicom. Svi predmeti prezentirani na izložbi dio su zbirke našeg muzeja, najvećim dijelom prikupljeni donacijom 26 donatora.

Autorica koncepcije predvidjela je u jedinstvenom prostoru prvoga kata prezentirati kronološki hod šest tema bitnih za razumijevanje života branitelja i građana Karlovca i okolice tijekom burnog petogodišnjeg razdoblja od 1991. do 1995., a to su:

- *Kako je počeo rat?*
- *Virovitica – Karlovac – Karlobag,*
- *Postali su branitelji,*
- *Životom protiv rata,*
- *Pobjeda i*
- *Borbena sredstva na otvorenom*

Razumljivo, prvo je dan uvod u zbivanja i okolnosti početne geopolitičke situacije, da bi se završilo simbolički s pobjedničkom akcijom Oluja i konačnim mirom. Predmeti zbirke Odjela suvremene povijesti od stvaranja RH 1990. prezentirani su u povijesnom okruženju iz kojeg potječu, što podcrtava njihov povijesni i društveni značaj. Početak postava naglašen je simbolički uporabom transparentnih zidova od cigle, a koji na svoj način nas sudionike povijesnih zbivanja podsjećaju na Zid boli, odnosno na improvizirani zid s imenima nestalih branitelja i civila koji je spontano nastao na početku Domovinskog rata u Selskoj ulici u Zagrebu ispred stožera snaga UNPROFOR-a. Potom slijedi ostalih pet tematskih cjelina. U podu cjelokupnog izložbenog prostora nalaze se umetnuti simboli četiriju karlovačkih rijeka.²³

²³ Muzej Grada Karlovca, časopis Glas, izdanje broj 16, dostupno na [2019 GLAS br 16 god XVIII 2019.pdf \(mgk.hr\)](#), 2019., str: 17

Slika 7. Stalna izložba Karlovac 1991. – 1995.

Izvor: Muzej Grada Karlovca, [Muzej Domovinskog Rata \(mgk.hr\)](http://mgk.hr), (10.08.2023.)

Muzej je dom jedinstvenom stalnom postavu koji se sastoji od unutarnjeg i vanjskog dijela. Vanjski dio odnosi se na šestu tematsku cjelinu koja posjetitelja upoznaje sa borbenih sredstava od ukupno 23 predmeta na otvorenom koja i dalje, zajedno s crvenim detaljem nadstrešnice, zaustavlja posjetitelje i zadržava njihovu pažnju.

Posebno se ističu 3 predmeta/vozila koja su nastala 1991. godine u trenutku kada branitelji nisu imali vojna vozila te su improvizirali oklopna vozila za potrebe Zbora Narodne Garde. Tako imamo na Turnju inženjerijsko antiterorističko oklopno vozilo „Straško“, izgrađeno u riječkom Torpedu, a osnova mu je podvozje rovokopača. „Sokol“ je improvizirani oklopni transporter kojem je osnova Zastava 640 oklopljena s dva sloja čeličnog lima, a oklopni bojni kamion Sv. Juraj, čija je osnova kamion marke Tatra, korišten je za prijevoz branitelja, ranjenika i dostavu u opkoljeno Topusko. Pažnju posjetitelja svakako privlači i izloženi borbeni zrakoplov MiG 21, kao i ostatci zrakoplova MiG 21 bis koji su oborili branitelji Saborskog.²⁴

²⁴ Histografija, [Otvorenje Muzeja Domovinskog rata Karlovac – Turanj – Historiografija.hr](http://historiografija.hr) (10.08.2023.)

Slika 8. Borbena vozila

Izvor: TZ Grada Karlovca, [1 \(visitkarlovac.hr\)](https://www.visitkarlovac.hr) (10.08.2023.)

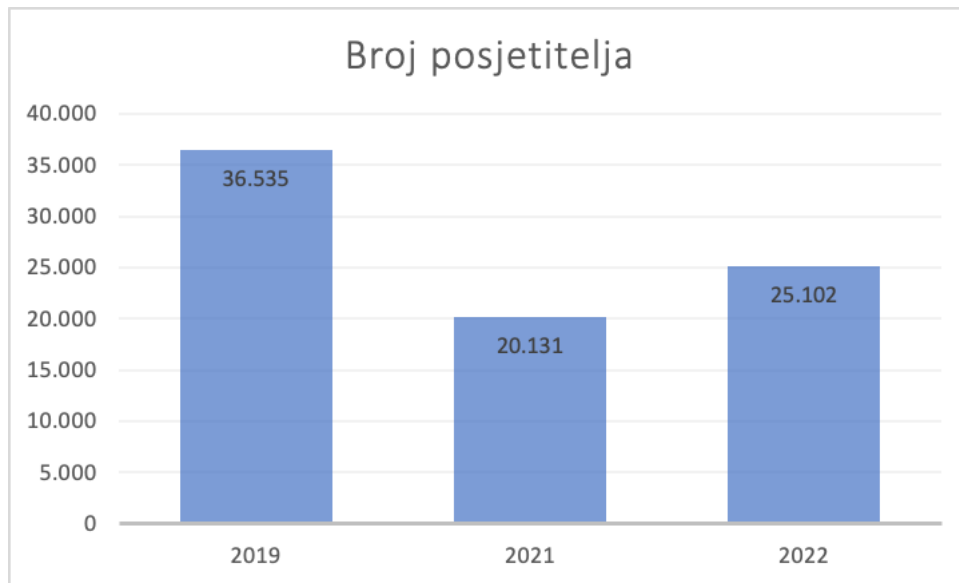
Izložena sredstva vojne tehnike najvećim su dijelom restaurirana sredstvima Ministarstva kulture i Grada Karlovca te donacijama u radu Hrvatske vojske.

4.3 Turistička valorizacija i posjećenost Muzeja domovinskog rata

Muzej Domovinskog rata Turanj spada u kategoriju mladih muzeja obzirom da je otvoren tek sredinom 2019. godine u konačnom obujmu i sa postavom kakvog ga posjetitelji mogu doživjeti danas. Prethodno je na lokaciji bio izložen dio vojne opreme, a zgrada hotela California je bila u svom izvornom izdanju od perioda po završetku rata bez krova, prozora i ostale infrastrukture stoga pri iskazivanju broja posjetitelja prethodni podaci neće uzimati u obzir.

Na sljedećem grafikonu prikazan je broj posjetitelja u muzeju.

Grafikon 2. Broj posjetitelja u Muzeju Domovinskog rata Karlovac

Izvor: Izrada autorice prema Muzej Grada Karlovca Izvješće o radu Muzeja grada Karlovca za 2021. godinu, dostupno na [Dokumenti muzeja - Muzeji Grada Karlovca \(mgk.hr\)](https://www.mgk.hr/dokumenti) (10.08.2023.)

Prema prikazanim podacima vidljivo je kako je u 2019. godini zabilježena rekordna posjećenost što je naravno posljedica povećanog interesa lokalnog stanovništva, ali i šire javnosti obzirom da otvaranje muzeja ovakvog koncepta, kao što je prethodno navedeno ima izrazitu emocionalnu i memorijalnu podlogu. Kako je na djelovanje svih lokaliteta u 2020. godina najviše utjecala kriza uzrokovanom pandemijom korona virusa, ista nije prezentirana. Objekti muzeja radili su u otežanim uvjetima uz poštivanje svih aktualnih mjera Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo te je broj posjetitelja bio znatno manji no što bi bilo da je postojala mogućnost rada u punom kapacitetu. U 2021. godini broj posjetitelja generira zadovoljavajuću brojku te je zapravo ponovo uspostavljena normalna funkcija rada muzeja gdje se posjetiteljima nudi i više osim samostalnog razgledavanja izložbe.

Tijekom 2021. godine djelatnost muzejskog pedagoga u Muzeju Domovinskog rata Karlovac-Turanj obuhvaćala je osmišljavanje i organizaciju pedagoških programa koji su sastojali od edukativnih i kreativnih radionica te stručnih vodstava. Kroz cijelu godinu muzejski pedagog odradio je četrdeset i jedno stručno vodstvo stalnim postavom u kojem se posjetitelje upoznavalo sa zbivanjima na karlovačkom bojištu te životima branitelja i civila koji su na različite načine dali svoj doprinos u obrani Karlovca

i stvaranju RH. Bila su to i redovita vodstva izložbom o 110. brigadi ZNG/HV kao i izložbom „Lica Karlovčana 1991. - 1995“.²⁵

U 2022. godini muzej su posjetile 25.102 osobe što je povećanje za 25% u odnosu na 2021. godinu. Od ukupnog broja posjetitelja kupljenu ulaznicu imalo je 17.703 posjetitelja, dok je besplatni ulaz imalo 7.399 posjetitelja. Od navedenog, 1.526 osoba se odnosi na branitelje i članove obitelji poginulih i nestalih, dok je njih 5.873 posjetilo Turanj u prilikama poput Noći muzeja, Dana Državnost, Dana branitelja, okruglih stolova, dječjih radionica i slično. Najveći udio posjetitelja kupio je obiteljsku ulaznicu.²⁶

Najveća posjećenost po mjesecima bila je u kolovozu te u svibnju. Grupni posjeti u najvećoj mjeri su realizirani u sezoni školskih izleta u travnju, svibnju i lipnju dok je najveći broj pojedinačnih posjetitelja zabilježeno kolovozu. Najmanje posjetitelja je zabilježeno u prosincu i siječnju.²⁷

Kroz promatranje broja posjetitelja i dinamiku dolazaka, radna godina može podijeliti u nekoliko dijelova:²⁸

- Razdoblje mrtve sezone u kojem muzej bilježi najmanji broj posjetitelja: a odnosi se na mjesec: studeni, prosinac, siječanj i veljača
- Razdoblje lagane sezone koje se odnosi na mjesec ožujak i travanj
- Razdoblje sezone školskih izleta koje se odnosi na mjesec svibanj i lipanj te
- Razdoblje turističke sezone koje se odnosi na srpanj, kolovoz, rujan i dio listopada

Osim osobnih dolazaka na lokaciju, sve je veći angažman i na on line posjećenosti stoga se mrežne stranice i you tube kanali kontinuirano ažuriraju sa novim materijalima. Uvode se virtualne izložbe, edukativni programi kroz radionice i predavanja, on line događanja uživo i drugo.

²⁵ Muzej Grada Karlovca Izvješće o radu Muzeja grada Karlovca za 2021. godinu, dostupno na [Dokumenti muzeja - Muzeji Grada Karlovca \(mgk.hr\)](https://www.mgk.hr/dokumenti) (10.08.2023.)

²⁶ Muzej Grada Karlovca Izvješće o radu Muzeja grada Karlovca za 2022. godinu, dostupno na [Dokumenti muzeja - Muzeji Grada Karlovca \(mgk.hr\)](https://www.mgk.hr/dokumenti) (10.08.2023.)

²⁷ Ibidem

²⁸ Ibidem

4.4 SWOT analiza

SWOT analiza jedna je od metoda analize eksterne i interne okoline poduzeća koja se provodi samostalno ili pak kao sinteza izvedenih specifičnih analiza eksterne i interne okoline.²⁹

Može se smatrati situacijskom analizom vezanom uz spoznavanje trenutačne pozicije neprofitne organizacije, no, njezina je namjena i smisao – utvrđivanje perspektiva za buduće djelovanje. Naime, njezinom se primjenom mogu utvrditi karakteristike položaja u kojem se organizacija trenutačno nalazi, ali i usmjeravati i predviđati budući položaj. Popularnost i široka prihvaćenost SWOT analize u velikoj mjeri proizlazi iz njezine jednostavnosti i niskih troškova primjene.³⁰

U nastavku prezentirati će se SWOT analiza Muzeja Domovinskog rata Karlovac.

SNAGE

- Muzej Domovinskog rata Karlovac dio je krovne ustanove Muzeji Grada Karlovca koji ima dugu tradiciju postojanja
- Osnivač muzeja je Grad Karlovac čime ima stabilnu financijsku potporu
- Izrazito povoljna prometna lokacija i laka dostupnost: blizina glavnog grada Hrvatske i ostalih europskih središta, a nalazi se i „na staroj cesti prema moru“
- Lokalitet ima dugu i bogatu povijest od doba osmanlijskih osvajanja do austrijske vladavine te zaključno sa nemjerljivom ulogom u Domovinskom ratu
- Hotel California, odnosno Turanj jedan je od najznačajnijih spomenika obrane Karlovca te je ta tematika kroz godine sve aktualnija
- Stalni postav predstavlja kombinaciju tradicionalnog i modernog koncepta izložbe koji je bio predmetom mnogih nagrada i priznanja

²⁹ Buble M., Menadžerske vještine, Zagreb, Sinergija, 2010., str. 19

³⁰ Pavičić J., Strategija marketinga neprofitnih organizacija, Zagreb, Masmedia, 2003., str. 19

SLABOSTI

- Nepovezanost kulturnog i turističkog javnog, privatnog i civilnog sektora kroz zajednički usmjereno djelovanje na razvoju mikro destinacije Turanj
- Niska razina turističke i kulturne ponude na mikrolokaciji (nediferencirana gastro i ugostiteljska ponuda)
- Manjak adekvatnog kadra u turističkom i kulturnom sektoru
- Promjene u strukturi stanovništva (iseljavanje)
- Opća nezainteresiranost za muzejski koncept izlaganja priče o životu Karlovčana za vrijeme Domovinskog rata

PRILIKE

- Tematika Domovinskog rata je izuzetno živuća obzirom da su mnogi branitelji još uvijek aktivni u prenošenju svojih iskustava i priča čime se kontinuirano može raditi na proširenju stalnog postava i nadopunjavanja novih situacijama
- Povećanje osjećaja lokalnog ponosa kod stanovnika Turnja, ali i građana Grada Karlovca u cjelini;
- Razvoj mračnog turizma i njegovo poimanje kao jednog od potencijalno izuzetno profitabilnog dijela turističke ponude Grada Karlovca
- Članstvo u EU čime se Hrvatska percipira kao sigurna i poželjna destinacija što generira povećanje broja turista tijekom cijele godine
- Mogućnost suradnje sa drugim gradovima unutar zemlje, ali i cijele EU
- Poticanje kulturne, turističke i ekonomske obnove i poduzetničkih ulaganja te održivog razvoja u Turanj

PRIJETNJE

- Loše ekonomske prilike, inflacija, nezaposlenost
- Obilazak kulturnih, odnosno muzejskih koncepata se smatra luksuzom kojeg se mnogi odriču u doba gospodarskih nestabilnosti
- Ovisnost o nacionalnoj politici i prevelika politizacija Domovinskog rata
- Izložbom se prikazuje život u doba Domovinskog rata kojom prevladava isključivo braniteljska i ratna tematika, no u doba rata se živio i svakodnevni život koji je podrazumijevao odlazak u vrtić, školu, posao, trgovine i drugo
- Nezainteresiranost za kulturni razvoj

5 ZAKLJUČAK

Razvoj turizma potiče ekonomski, socijalno kulturni i ekološki razvoj pojedinog područja. Ekonomski ciljevi su vrlo jasni te se ogledaju u visini prihoda koji se ostvare turističkom potrošnjom. Navedeni prihodi ne ostaju statično na mjestu gdje su ostvareni već cirkuliraju dalje u potrošnji te tako potiču daljnja gospodarska zbivanja prvenstveno na mikrolokaciji, a zatim i šire. Za aktivnu i prepoznatljivu turističku ponudu potrebna je i određena radna snaga, a njena važnost se ogleda u činjenici da se ponajprije zaposli lokalno stanovništvo čime se opet unaprjeđuje kvaliteta života.

Neekonomske funkcije turizma su socijalne i kulturne koje utječu na smanjenje socijalnih razlika među ljudima dok kulturna funkcija pretpostavlja utjecaj što ga zemlja ima na kulturnom planu prema inozemnim, ali i domaćim posjetiteljima, kao i značajan utjecaj na kulturne spoznaje domaćeg stanovništva.

Ekološka funkcija apostrofira očuvanje prirodnih ljepota kroz održivi razvoj koji je nužan kako bi se očuvala lokacija i za buduće naraštaje. Prevelika urbanizacija uglavnom dovodi do narušavanja izvornog lokaliteta čime se gubi njegova posebnost.

U razmatranju mračnog turizma kao jedne od vrste turizma zasigurno je potrebno naglasiti kako je njegova glavna odrednica morbidnost i bizarnost koja turiste fokusira na nesreću, patnju i smrt što je suprotno doživljavanju putovanja kao izvora razonode, ugodnih emocija, bezbrižnog raspoloženja i uživanja odnosno životne radosti. Iako je isto vrlo neugodno i budi osjećaj nelagode, isto ne treba analizirati kao nepogodu već kao priliku da se i kroz nesretne događaje produbi znanje i na neki osobit način doživi introspekcija.

Muzeji Grada Karlovca su usmjereni na potvrđivanje i obogaćivanje kulturnog identiteta zajednice, a tematika Domovinskog rata je za Karlovčane vrlo živuća i aktualna. Obzirom da se rat aktivno provodio na ovim prostorima, mnoge lokacije imaju poseban značaj.

U Domovinskom ratu Turanj je bio strateški važna točka u obrani grada, mjesto na kojem je zaustavljen pokušaj zauzimanja grada i presijecanja Hrvatske. Turanj je danas simbol pobjede, svjedok borbe za slobodnu i samostalnu Hrvatsku i trajni spomen na junake Hrvatske vojske koji su na Turnju obranili Karlovac i Hrvatsku.

Stalna izložba i programi Muzeja Domovinskog rata Karlovac – Turanj promiču temeljne vrijednosti Domovinskog rata, ideju domoljublja i humanizma. Suvremeni, ambijentalni i interaktivni dizajn izložbe s više od 400 originalnih muzejskih predmeta te gotovo četiri sata multimedijских sadržaja stvorili su prostor dojmljivog ugođaja te da bi kod posjetitelja izazivala osjećaje i potrebu za promišljanjem.

6 POPIS LITERATURE

Stručna literatura

1. Bažulić M., Mračni turizam na primjeru Auschwitza, završni rad, Karlovac, rujan 2015.,
<https://repozitorij.vuka.hr/islandora/object/vuka%3A154/datastream/PDF/view>
2. Buble M., Menadžerske vještine, Zagreb, Sinergija, 2010.
3. Dolenc, S., Vodeb, K. (2020): State of Art: Održivo upravljanje mračnim turizmom prema teoriji dionika // Notitia -časopis za ekonomske, poslovne i društvene teme, Vol. 6 No. 1, , str. 25-38, dostupno na: [359856 \(srce.hr\)](#)
4. Izvješće o radu Muzeja grada Karlovca za 2021. godinu, dostupno na [Dokumenti muzeja - Muzeji Grada Karlovca \(mgk.hr\)](#)
5. Izvješće o izvršenju programa rada za 2022. godinu dostupno na: [IZVJEŠĆE O IZVRŠENJU PROGRAMA RADA ZA 2022 GODINU \(visitkarlovac.hr\)](#) (01.08.2023.)
6. Muzej Grada Karlovca, časopis Glas, izdanje broj 16, dostupno na [2019 GLAS br 16 god XVIII 2019.pdf \(mgk.hr\)](#)
7. Pavičić J., Strategija marketinga neprofitnih organizacija, Zagreb, Masmedia d.o.o., 2003.
8. P.R. Stone, „Death, dying and dark tourism in contemporary society: A theoretical and empirical analysis“, znanstveni rad, Lancashire, listopad 2010.,
9. Rabić, B.: „Mračni turizam“, nastavni tekst za predavanje na kolegiju Specifični oblici turizma na Veleučilištu u Karlovcu, Karlovac, 2012
10. Vukonić, B., Čavlek, N., (ur.), Rječnik turizma, Masmedia, Zagreb, 2001.

Internet stranice

1. TZ Grada Karlovca, [1 \(visitkarlovac.hr\)](#)
2. Službene stranice Grada Karlovca, [Grad Karlovac - O gradu](#)
3. DZS, [Državni zavod za statistiku - Popis 2021. \(gov.hr\)](#)
4. Dani piva Karlovac, [Dani piva – Najpoznatiji su i najdugovječniji hrvatski festival piva i gastronomije](#)

5. TZ Grada Vukovara, [Vukovarski nokturno - Turistička zajednica grada Vukovara \(turizamvukovar.hr\)](http://vukovarski.nokturno-turisticka-zajednica-gradavukovara.hr)
6. Spomen područje Jasenovac, [JUSP Jasenovac - Jasenovački sustav logora \(jusp-jasenovac.hr\)](http://jusp-jasenovac.hr)
7. Enciklopedija, [Goli otok | Hrvatska enciklopedija](http://goli.otok.hr)
8. Histografija, [Otvorenje Muzeja Domovinskog rata Karlovac – Turanj – Historiografija.hr](http://otvorenje.muzeja.domovinskog.rata.karlovac-turanj-historiografija.hr)

POPIS ILUSTRACIJA

Slike

Slika 1. Tlocrt grada Karlovca.....	9
Slika 2. Službena obilježja Grada Karlovca.....	10
Slika 3. Ivanjski krijes	19
Slika 4. Spektar mračnog turizma.....	23
Slika 5. Vodotoranj u Vukovaru.....	26
Slika 6. Muzej Domovinskog rata Karlovac – Turanj	29
Slika 7. Stalna izložba Karlovac 1991. – 1995.	35
Slika 8. Borbena vozila	36

Tablice

Tablica 1. Broj stanovnika Karlovca.....	12
Tablica 2. Pregled stanovništva po nacionalnosti	13
Tablica 3. Turistički promet	15

Grafikoni

Grafikon 1. Struktura stanovništva grada Karlovca po dobi	14
Grafikon 2. Broj posjetitelja u Muzeju Domovinskog rata Karlovac	37